Farkas Géza

DIPLOMÁCIA – AMIVÉ LETT, ÉS AMIRE MÉG VALÓ TALÁN

Bem-rakparti merengés nyugdíjazás előtt

„Jelenleg azzal a legalábbis látszólagos helyzettel kell szembenéznünk, amelyben a hatalmat immár nem a transzcendens utalások rendszere alapozza meg, hanem inkább, mint mondják, egyfajta történelmi szükségszerűség, vagy az állampolgárok kénye-kedve."[1]

BEM-RAKPARTI MERENGÉS

A korlátlan lehallgatások világában a diplomácia szóval jelölt tevékenységet talán már csak előkelő hangzása és a vele kapcsolatos tudatlanság tartja viszonylag magas piedesztálon. Ez a magyar külpolitikát és diplomáciát illetően bizonyosan így van, még ha a nagyhatalmaknak, a nemzetközi szervezeteknek maradtak is olyan tétjeik (és hozzá akaratuk), melyekkel összefüggésben a leértékelődő diplomácia formális eszköztárát is eredményesen alkalmazzák. A rendszerváltozásnak vélt eseménysor eufóriájában lebiggyesztett ajakkal, hitetlenkedve fogadtam egy, a nemzetközi ügyekben már akkor nagyon jártas (hm!) ismerősöm véleményét, amely szerint kizárólag nagyhatalmat, birodalmat érdemes szolgálni, mert szakmai értelemben csak ez vehető komolyan, minden más csupán játszótér, homokozó. Ő úgy látszik, tudta, érezte, hogy előre lejátszott meccs kezdődik, s talán jóindulatú figyelmeztetésnek szánta szavait. Jómagam úgy tartottam akkor, hogy Magyarország a mohácsi vész óta (az önállóságát komolyan vevő, de végzetes szorongatottságban létező Horthy-rendszert leszámítva) most először rendelkezik a szuverenitás attribútumaival (leendő szövetségesi kötelezettségek, kompromisszumkényszerek ide-oda), s ezekkel kétségkívül élni is fog. Aki ebben nem hisz, az nemzetietlen, szovjet nevelést kapott, az új honfoglalás kerékkötője, bár sokuk talán nem is tehet róla – véltem. Így hát, ár ellen jól úszó család neveltjeként, s ár ellen úszást hazám intézményeitől is elvárva, csak azért is lelkesen ajánlottam föl nyelvtudásomat, a nemzetközi életben szerzett tapasztalataimat, és apám könyvtárában magamba szívott nemzettudatomat az akkor – reményeim szerint – megújulás előtt álló diplomáciánknak, amelyről nem feltételezhettem mást, mint hogy a magyar tekintély, a magyar befolyás növelésén, elvesztett állásaink visszaszerzésén fog fáradozni. Minden élményemet, ami ennek ellentmondott, sokáig jóra magyaráztam, saját naivitásom

számlájára írtam, a reálpolitika oltárán hozott átmeneti áldozatnak tudtam be, vagy igyekeztem a bölcs fokozatosság érvényesülésének, esetleg emberi hibának, gyöngeségnek tekinteni. Nem ismerhettem azokat az ijesztő összefüggéseket, amelyeket Bíró Lajos a *Magyar Hüperión* 2013. novemberi számában írt meg.[2] Vak voltam arra a jelenségre, hogy a világkormány „A" terve akkor az SZDSZ volt, „B" terve pedig az MDF (lényegében a mai Fidesz–KDNP), amely utóbbinak ugyanaz a hatóanyaga, mint valamiféle generikus készítményé, csak épp a beteg szívesebben veszi be. Az ilyesmire utaló szórványos jeleket, állításokat rendre hárítottam, alighanem jórészt tudattalanul. Pedig azért emlékszem, napokig bénítóan hatott rám a Szabad Kezdeményezések Hálózatának[3] megalakulása 1988-ban, mint nagyon rossz ómen. Külügyesként a baloldali kormányok idején rendre még lejjebb szállítottam elvárásaimat, takaréklángon tartottam magam, túlélésre rendezkedtem be. Felfogásomat, szinte önmagam számára is észrevétlenül, a „hiszem, mert lehetetlen" posztulátuma kezdte meghatározni, s egyre inkább dacos, vadóc, álnaiv, testidegen személyként tűnhettem fel a Bem-rakparton. Elterjedt rólam például, hogy amikor nagykövet-helyettesként Lisszabon nevezetességeit mutattam meg a Horn-kormány[4] egyik, azóta már elhunyt államtitkárának, az illető személyiség lekéste hivatalos programját a Jeromosoknál megejtett hosszas imádkozásom miatt. Habár a valóság csupán annyi volt, hogy a templomokból kijövet mindig keresztet vetettem, ez az anekdota jól érzékelteti, hogy milyen mértékben számítottam betolakodónak, sőt nevetségesnek egy bajtársias balliberális környezetben. Kétségtelen, bensőmben nem engedtem abból az elképzelésből, hogy *szerintem* milyennek kellene lennie a magyar diplomáciának, s ettől sokak szemében csodabogárnak tetszettem, miközben – nem tagadom – szakmai létezésemtől a tétlenség sem volt idegen. Megjegyzem, a nyüzsgő diplomatánál mindig értékesebb az, aki ritkán véteti észre magát, de egy-egy jól célzott, jól időzített telefonnal, nyilatkozattal, javaslattal, kapcsolati tőkéjét, fantáziáját használva nagy szolgálatot tesz hazájának. Vagyis aki lesipuskás, mint Gerd Müller volt a fociban. Ilyenek persze csak ott teremnek, ahol a diplomaták félszavakból is értik egymást, ahol világos stratégia alapján dolgoznak, s nem félnek kritikusan visszajelezni a politikának. Effajta környezetben az intelligensek és hazaszeretők céltudatos szorgalma is aranyat ér. Hja, a formális köztisztviselői teljesítményértékelési rendszer (az „intézkedések" számolgatásával és statisztikai rendbe szedésével) épp az ilyen erényeket nullázza le, s emeli magasba a legalábbis átvitt értelemben izzadságszagú, gürizős vagy csak nagyhangú menedzsereket, *yuppie*-kat, akikkel egy Talleyrand,[5] egy Paléologue[6] vagy egy Razumovszkij herceg[7] szóba sem állt volna. A posztbolsevik diplomáciában a mellőzés, a feladatmegvonás a szankció egyik formája. Másrészről olyan látszattevékenységekért, amelyeknek végképp nem volt közük a magyar szuverenitás erősítéséhez, s nem – legalább potenciális vagy virtuális – távlati stratégián (ilyen mindmáig csak szlogenekben létezik) alapultak, csakugyan nem tudtam lelkesedni. A nagykövetség szélmalom, amelynek kerekét folyton mozgatják a meghívások, rendezvények, történések, információkérések, még akkor is, ha nincs mit őrölnie. Könnyű elfáradni a semmiben. Ez a helyzet termelte ki a „rendkívüli leterheltség" miatt kollégáknak,

„A nagykövetség szélmalom, amelynek kerekét folyton mozgatják a meghívások, rendezvények, történések, információkérések, még akkor is, ha nincs mit őrölnie."

idegeneknek, saját főnöküknek, beosztottjaiknak folyamatosan és hatásosan sápítozó diplomaták típusát. Érdemben, akárcsak ők, persze sokszor magam is „üresben járattam a motort". Mi több: lehet, hogy teljesen fölösleges volt a tárcánál eltöltött huszonhárom évem, ha eltekintek a pillangószárny-effektus[8] reménységétől. Ez utóbbi azonban valóban él bennem, hiszen már csak mentálhigiéniai okokból sem tudtam lemondani azokról az elvi megfontolásokról, amelyek miatt – a pekingi újságíróskodást odahagyva – a külügyminisztériumba jöttem: a világosan körülírható, körülírandó magyar nemzeti érdek szolgálatáról, mint a tárca iránt – egyszerű magyar állampolgárként is – támasztott elsődleges igényről. Némiképp talán Molière mizantrópjához is hasonlítva, jólelkű, jóravaló, kedves kollégákkal sem szívesen beszélgettem, ha nem osztották a minisztérium kívánatos alaphivatásával kapcsolatos nézeteimet, érzületemet, s a valóságnak ezektől való tragikus különbözését, vagy nem feltételezhettem róluk, hogy osztják. Pedig csak egyetlen alapkő tekintetében kellett volna egyetértenünk: hogy államiságunk lényege nem lehet a kényelmes emberi életért folyó versenyfutás. Ennek tételezése esetén bármely gyakorlati kompromisszum és fokozatos építkezés iránt elnéző lettem volna. De hát nemhogy a filozofikus diplomata gyanús, hanem sokszor még a poliglott is. Ezért bárkit „elszálltnak" tarthatnak, gyakorlatiatlannak, hiszen ideje nagy részét szavak biflázásával töltötte. (Megkapta ezt a vádat nyikhaj karrierdiplomatáktól a műveltségtől átitatott műfordító, a fellépésében is „valaki", Benyhe János[9] is, aki az Antall-kormány idején,[10] s azon túl is ejtőernyős brazíliavárosi nagykövet volt.) Akkor persze szétkürtölt erény ez, ha a több nyelven tudó személy – általában a kádárizmus diplomatagyereke, vagy moszkvai végzettségű – megfelel a szelekció alapkövetelményének, amelynek lényege a szuverén ország látszatának összeegyeztetése a világkormány körültekintő szolgálatával. Emlékszem, hogy egy kedves, széles műveltségű, de fellépését, öltözködését tekintve kissé különc, műszaki végzettségű kolléga, aki Jeszenszky Géza idejében[11] egy ideig személyügyi főosztályvezető-helyettes volt (evangélikus körökből hozta be őt a volt miniszter), azt vallotta: „analfabéta szint fölött" a hitelesen nemzeti elkötelezettségű, a kádárizmusban el nem használt, magukat búvópatakként átmentett személyeket kell preferálni. Jámbor óhaj volt persze. Jómagam mindenesetre örülök, hogy suta *œuvre*-öm lényeges eleme volt a saját anyagi érdek háttérbe szorítása elvi okokból, egyben a lelki értelemben vett folyamatos nyelés, még ha így is jóval az országos átlag fölött kerestem, a parazitaság vissza-visszatérő önvádjával. Meglehet, az volt a hivatásom, hogy pályatévesztett diplomata, talán bizony „kontrollcsoport" legyek, sokszor nagyon közel a kijárathoz (noha összesen tizenkét évet éltem kiküldetésben). Tudom, itt felmerülhet a paranoia, a szolipszizmus és a mártíromkodás fogalma is, ám jómagam a testidegenségben vélem fölfedezni sorsom lényegét, éspedig sértettség nélkül. Végtére belátam: a diplomácia jellegénél fogva rejtett tevékenység, a hatalmasok számára nincs benne igazi üzlet, a szegények nem tőle várják sorsuk jobbra fordulását – szavazáskor szinte senkinek sem a külügy jár az eszében Magyarországon. Ezért aztán a korlátlan politikai és egyéb visszaélések terepe lehet nálunk, idegen erők szolgálatának jegyében.

Negyedszázaddal a „rendszerváltás" után, látva, hogy a harmadik Orbán-kormány a diplomácia terén még azokat a – beismerten birodalmi korból visszamaradt – állásokat, összetevőket, emeltyűket, részelemeket (a fegyelem, a következetesség emlékeit) is felszámolja, kidobja, melyek könnyíthették volna egy professzio-

nális, nemzetközpontú diplomácia kialakítását, sajnos nincs tovább. Nincs már az a fikció vagy virtuális valóság, nincs az az álnaiv, vagy éppen az utolsó töltényig kitartó rebellis magatartás, amely által az önbecsülés összekapcsolható a magyar diplomata státuszával olyan ember számára, akinek a Bem-rakpart nem csak azért van, mert az államoknak külügyminisztériumuk is szokott lenni. Szerencsémnek tartom, hogy ez a pillanat egybeesik nyugdíjazásommal. Azáltal, hogy a tárca neve már Külgazdasági és Külügyminisztérium, a kormányzat világossá tette: biológiai egyedekként történő, öncélúvá vált újratermelődésünk anyagi feltételei, a méltóságteljes élethez jórészt szükségtelen javak kalmárszellemű megszerzése, az üzleti logika (vagyis a létezés legalsó szférájának ügyei) előbbre valóak a magyar államiság isteni szimbolikájánál, absztrakt igazságánál, az érte való, akár a gazdasági érdekeinket is zárójelbe tévő kiállásnál. Azért lesz jobb így – hallottuk a hivatalos érvelést –, mert a gazdasági érdek elsődlegessége számszerűsíthetővé teszi végre a tárca munkáját, az EU pedig már úgyis belpolitika. Nem ez az a hely, ahol külön esszét kell kanyarítani erről, ám annyi világos: a diplomácia eredményessége sosem számszerűsíthető, de – legalábbis hosszabb távon – érzékelhető. Leginkább abban látszik, hogy egy ország létérdekeinek védelmében kiállnak-e nagyhatalmak. (Magyarország ilyet nem mutat föl.) Világos az is: egy örök elhivatottságú entitás (állam) nem tekinthet egy frissen létrehozott, kétes jövőjű szövetséget kvázi öröknek sem, vagyis az EU-t belpolitikának. Mindkét említett „alapelv" az egész magyarságot alacsonyítja le, nem tulajdonítva neki transzcendens létjogosultságot. Más szóval gyurcsányi gesztus a magyar külügyminisztériumot immár névleg is megfosztani elsődleges szerepkörétől, amelynek – legalábbis végső soron és stratégiájában – a látszatvilágunkon kívülről eredő *hungarus* eszme (mint örök érték evilági szimbóluma) védelmezésében kellene állnia. Különben csak megélhetési nemzet, megélhetési állam leszünk: tucatország. Gyurcsányi a gesztus, mert Gyurcsány az, aki itthon vegytisztán jeleníti meg a létezés legalacsonyabb szintjét, az anyagi szükségleteket, a vegetativitást és a pénzt abszolutizáló és felmagasztaló, az EU-ban hegemóniára törő gondolkodásmódot. A véglényi életnek, a nyomorral is összeférő konzumidiotisztikus közfelfogásnak, a metafizikai környezetünk iránt teljességgel, az imbecillitásig érzéketlen manipulátora, zsenije ő, akinek Magyarország kétségkívül köszönhet valamit: hatására népünk egy időre még összeszedte maradék szellemi erejét, mozgósította reziduális oxigénjét, ami a víz alá nyomott ember tüdejében még maradni szokott. Azt, ami ovidiusi vaskor,[12] ez az individuum az emberi történet örök csúcspontjaként, a történelem dicsőséges végeként, valamiféle földi mennyországként ünnepli, éspedig olyan koncentrált formában, amely miatt a most jórészt deszakralizált magyarság is nemet mondott rá, s gyanakodni kezdett ennek az eszményképnek a helyességében. Nem mondom, persze, hogy diplomáciánk ne küzdjön anyaoroszlánként gazdasági érdekeinkért is, különösen, ha ezek jól körülhatárolhatóak, s tényleg magyarok, de hol vannak például azok a komoly magyar vállalatok, amelyekért úgy ki tudna állni, mint egy francia vagy egy angol kolléga az övéiért? A legnagyobbak, mint a Shell, rá sem szorulnak az állami külpolitika gyámkodására, jól helytállnak magukért külkapcsolataikban. Gazdasági életünk döntő hányada multik kezében van. Azt sem mondom persze, hogy *hungarus* eszmével és Szent Korona-tannal kellene traktálniuk diplomatáinknak a partnereiket, de azt igen, hogy ennek kellene lennie a titokzatos alapzatnak, amelyről csak ritkán beszélünk, mégis mindent meghatároz, ahogy 1938-ban is csak kiválasz-

tottak tekinthették meg a Szent Koronát, de megérinteniük nem volt szabad. Történelmi értelemben fölfelé menni csakis így lehet. Hit és áldozat által vonzóvá válva. Merthogy vagy növekszünk, vagy hanyatlunk, történelmileg nincs középút. Mivel Európa nem fölfelé megy, először is magunkban kell megkeresni az ehhez szükséges hozzávalókat. Amikor Boross Péter rövid miniszterelnöksége idején[13] megpendítette a Szent Korona-tan felélesztését (nem nyilvánvaló egyébként, hogy mit akarhatott ezzel szabadkőművesként), egy kollégám, akiből később miniszteri kabinetfőnök, majd ENSZ-nagykövet lett, csak gúnyolódva, gyűlölködve tudta kommentálni az akkor regnáló kormányfő, tehát a főnöke gondolatát. Megengedhette magának.

„A mostani globális hatalom a fogyasztásfüggővé tett embert az ösztöneinél fogva, állati, biológiai mivoltát kihasználva irányítja, s ennek felelnek meg intézményeink."

Ne hitegessük magunkat azzal, hogy a fogyasztási javak túltermelésének további fokozása Magyarországnak, a magyarságnak való versenypálya, ahol valaha is történelmi babérokat szerezhetünk. Bizonyos, hogy a magyarságnak a létezés legmélyebb bugyrában, a puszta létfenntartás állatias, ösztönvilághoz tartozó feltételrendszerében (amelyben most látványosan sikertelen) nincs komoly hivatása (mozgásterét persze bővítheti). Nem gondolhatunk arra, hogy a GDP-növeléssel, a többi népek, nemzetek számára új kényelmi eszközök, fogyasztási lehetőségek, turisztikai célpontok felkínálásával válhatunk igazán, érdemlegesen vonzóvá. Az öncélú és lélekgyilkos fogyasztás korát követő történelmi időszak feladata mindenképpen az lesz, hogy a technicitást az ösztönök uralma alól a szellem uralma alá helyezze, s a Szent Korona Magyarországának ebben lehet majd szerepe. Az erre való felkészülést aprólékos szakmai és személyügyi munkával akár már most meg lehetne kezdeni, éspedig a diplomácia területén is, ahol enélkül tényleg nem tudni, hogy mire a nagy nyüzsgés és a sok fölösleges ember? A mostani globális hatalom a fogyasztásfüggővé tett embert az ösztöneinél fogva, állati, biológiai mivoltát kihasználva irányítja, s ennek felelnek meg intézményeink. Fogyasztásfüggőség egyenlő manipulálhatóság. Ez a zolai *„bête humaine"*[14] világa, ez az isteni színjáték spirituális környezetét váltó emberi színjáték, a tömegember tobzódása.

Orbán Viktor a legutóbbi nyári nagykövetei értekezleten szinte fenyegetve biztatta a nagyköveteket gazdaságdiplomáciai aprómunkára (ami nagyon fontos részfeladat, de mire voltak valók eddig a diplomatáknál – kivéve a nagyköveteket – is jobban kereső kereskedelmi kiküldöttek?), no meg a magyar érdek képviseletére. Holott ekkor még meg sem száradt a tinta olyan szovjet neveltetésű és volt SZDSZ-es nagykövetjelöltek agrément-kérésein,[15] akiknek Isten és haza eddig sem volt fontos; holott még szó sem volt stratégiáról, a magyar érdek körülírásáról, a diplomaták nemzetpolitikai képzéséről, pótvizsgáztatásáról. Folyosói hírek szerint az addigi főstratégát, Szesztay Ádámot, szemberöhögték az újonnan jöttek, mikor új stratégiát kínált föl nekik a korábbi, Martonyinak még nagyon is megfelelő, napilapnyelven és szinten írt kompilációk helyett. Az eddigi sem kell, de új sincs.

Lényegét tekintve a *hungarus* eszmét, a valamire hivatott magyarság eszményképét, mint absztrakt és a gyakorlat nyelvére is lefordítható értéket védelmező, eszményi külügyhöz képest nemcsak a gazdaság, hanem a kultúra mint alkotóelem túlhangsúlyozása is szánandó és töményen vaskori. Lássuk be: kultúrája (kiverejtékezett és megszilárdult védőburka) min-

den nemzetnek, országnak van. Például az élet harmonikusabb számos más országban, amelynek kevesebb Nobel-díjasa van, mint nekünk. A portugál létezés szellemi, lelki tartalma számomra igen vonzó, noha alig van Nobel-díjasuk és olimpiai bajnokuk, sőt *sancta simplicitas*[16] jellemzi őket úgy általában. „Boldog", százszázalékos nemzetállam. Magyarnak lenni sokkal bonyolultabb. Vándorkiállítások, koncertek hatására, melyekre főleg protokollvendégek mennek el, jórészt a társaság kedvéért, kevesen fognak külföldön felkiáltani: „no, igen, hiába, ez jobb, mint a miénk, ezek általában jobbak, mint mi, csapjunk föl magyarnak!" Sokkal gyakoribb, hogy a fogadó ország kulturális államtitkára tűkön ülve várja a rendezvény végét, különösen hétvégén. Miközben „kirobbanóan sikeres", méregdrága megarendezvényeket tartunk, amilyen tíz esztendeje a Magyar Magic volt Nagy-Britanniában, sok százezer látogatóval, a magyar diplomatáknak *tilos* a szomszédos országok hamis és Nyugaton egyeduralkodó történelemképét megkérdőjelezniük. E sorok íróját azért hívták vissza utolsó, pozsonyi állomáshelyéről, mert ilyen irányú javaslatot fogalmazott meg nyilvánosan a „fülkeforradalom" hevében.[17] A visszahívást háromévi tényleges munkahelyi semmittevés követte, ha eltekintünk két tanulmánytól, amelyeket elismertek, de – nyilván „nacionalizmusuk" miatt – nem alkalmaztak. A történelmi (és nem leszűkítetten jóléti) értelemben fölfelé menő ország létezésének *differentia specificá*ja mégiscsak az, hogy képes másokban – intézményei, így diplomáciája által is – a hozzá való hasonulás vágyát fölkelteni. Nem mondom, hogy ne rendezzünk kiállításokat, koncerteket, de ez nem *par excellence* diplomáciai feladat, különösen nem a mókuskereket öncélnak tekintő diplomatákkal. A szakirodalom kifejezésével élve: a *„low politics"*[18] kirakatba helyezése ez – vagyis majdhogynem pótcselekvés, tényleges szuverenitás hiányában. Számunkra a *„high politics"*[19] prioritásai között volna a külhon helye, ám a képlékeny diplomáciai karban nemhogy a képzettség, de még az érdeklődés sincs meg ehhez. Akkor sem, ha a médiák annyira az ellenkezőjéről próbálnak meggyőzni, hogy a lakosság jelentős része szerint egyenesen „túlzott" a külhonpolitika. Így a gazdaság és a kultúra előtérbe helyezése, sőt erőltetése az érdemi nemzetpolitika hiányának leplezésére is hivatott lehet. Nemzeti elkötelezettség és diplomáciai karrier ma össze nem férő fogalmak. Vessük össze ezt bátran a Horthy-korral, ahol entellektüel diplomaták (nem túl sok, de minőségi ember) számára hazájuk méltósága volt az első számú szempont, félszavakból is értették egymást, és tudták, miért küzdenek. Következtként Barcza György Londonban, Wodianer Andor Lisszabonban, vagy Bárdossy László Bukarestben nem idegen akaratok mitugrász végrehajtója volt. Az akarat egyértelműen a Kormányzótól jött, még ha neki is egyre inkább be kellett építenie a politikájába kívülről sugallt szempontokat.

„A történelmi (és nem leszűkítetten jóléti) értelemben fölfelé menő ország létezésének differentia specificája mégiscsak az, hogy képes másokban – intézményei, így diplomáciája által is – a hozzá való hasonulás vágyát fölkelteni."

Ily módon – közvetve – azt is beismerte a mai kormányzat, hogy nincsenek önálló külügyek, amit sokan amúgy is egyre jobban sejtettek már. Nem tudni, hogy a lelkiismeret hörgő, elhaló hangjának, vagy az amúgy is elkerülhetetlen nevetségességtől való félelemnek tudható-e be, hogy a Külügyminisztérium hivatalos angol és francia nevében (ellentétben a magyar megnevezéssel) a kereskedelem szó a második helyre került: Ministry of Foreign Affairs and Trade, illetve Ministère des affaires étrangères et du commerce extérieur. Az sem csupán nyelvi kérdés, hogy a lefordíthatatlan „külgazdaság" szót (és tényleg: magyarul és mai magyar viszo-

nyok közepette mi az értelme?) lehet-e angolul „kereskedelemnek", franciául pedig „külkereskedelemnek" mondani? Az Osztrák-Magyar Monarchiában még tudtuk, hogy nincs önálló magyar külügy. Ezzel szemben a Martonyi-éra végén a „Magyarország abban érdekelt" kitételt tartalmazták olyan magyar külügyi nyilatkozatok, megnyilvánulások, amelyeket Goodfriend amerikai ügyvivő szinte nyomdakész állapotban vitt a miniszteri kabinetirodába, életbe vágó nemzeti ügyeinkkel, így Ukrajnával kapcsolatban is. A tisztességes annak bevallása volna, hogy Orbán nem ura a külügyeknek (Martonyit talán ő is csak fogcsikorgatva viselte el), legföljebb egy-egy elkeseredett partizánakcióra képes, a saját szakállára – és mindannyiunk bőrére. Az idegen akarat továbbkürtölésén túl jószerivel csak a protokoll (vagyis látogatások, programtervek, gépkocsi-beosztás előkészítése), sajtóhírek tologatása, szerkesztgetése, interjúk intézése, közleménypanelek ollózgatása, a konzulkodás, vagyis a bajba jutott állampolgáraink megsegítése, a vízum- és a honosítási ügyek, hiteles fordítások és ehhez hasonlók maradnak a külügynél. Most látványosan megkapja hozzá a gazdasági, kereskedelmi aprómunkát és a kulturális rendezvényszervezést – bár ilyesmikkel eddig is foglalkozott. A magyar EU-elnökségnek,[20] a Közép-európai Évnek[21] és más effajta, több füsttel, mint lánggal járó, költséges látványosságoknak is legfeljebb valamiféle marketingértékük volt Magyarország számára, ám létérdekeink tekintetében, mint amilyen a székely autonómia vagy a felvidéki magyarok szorongatottságának mérséklése, nem hoztak előrelépést. Mindkét megarendezvény végeztével a nyüzsgőket magasztalták fel. De el kell ismerni: van bizonyos (erkölcstelen) teljesítmény abban, hogy az úgynevezett kül- és nemzetpolitikát sikerült a közvélemény jelentős része számára érdekérvényesítésünk részeként eladni. Martonyi János és Németh Zsolt, ennek megjelenítői azonban elkoptak – még e rejtőzködő, s a közvéleménytől viszonylag védett tárca is kezdett gyanússá válni regnálásuk alatt –, s most két lehetőség maradt: kiállni és beismerni, hogy nincs külügy, vagy posztmodern rendezésben a felismerhetetlenségig átszervezni a tárcát, hadd találgasson mindenki. Ha – a legjobb indulattal – valamiféle stratégiát (ha van is ilyen, ebbe nem avatták be a drágán eltartott diplomatákat) képzelünk a felszínen megjelenő külpolitizálás és diplomatáskodás mögé, ez csak az lehet, hogy – a regnáló kormány feltételezett lappangó értékítélete szerint – a kínzó idegen nyomásgyakorlás viszonyai közt az ellenség megtévesztésében csupán idáig mehetünk el, ez a maximum, amivel a magyarság megmaradásának (vagyis erősödésének), állásai visszaszerzésének legalább elvi lehetőségét fenntarthatjuk. Ez persze csak logikai játék. Nem lehet rálátásunk arra, hogy az idegen döntéshozó központok által a magyar kormányzatnak hagyott, hazafias célra is használható mozgástér mekkora, de a nemzeti érzés hiányát, a magyar sors iránti közönyt, mint alkalmaztatási feltételt halálosan komolyan vették diplomatáink felvételekor és előléptetésekor. Németh Zsolt az utolsó, nem sajtónyilvános állománygyűlésen búcsúzóul elismerte, hogy a külügyek tekintetében nincs, nem is volt törésvonal az MSZP (a baloldal) és a Fidesz között. Meg is feleltek neki – még Pozsonyban és Bukarestben is! – a Gyurcsány-érából maradt nagykövetek. Nehéz elképzelni, hogy a levitézlett „nemzetpolitikus" kabinetfőnökei, Hóvári János (aki többek közt izraeli nagykövet lett), Konkoly Norbert, Klein András vagy Kereszty Gabriella – az utóbbi három mélyen baloldali, sőt kommunista beágyazottságú – ne élvezték volna a világhatalom direkt és intéz-

„(…) a nemzeti érzés hiányát, a magyar sors iránti közönyt, mint alkalmaztatási feltételt halálosan komolyan vették diplomatáink felvételekor és előléptetésekor."

ményes jóváhagyását. A külhonból áttelepültek mértéktelen jelenléte a formális és szigetszerű külügyi „nemzetpolitikában" szintén több mint elgondolkodtató volt.

E sorok írásakor a Szijjártó-minisztérium folyosóin nem lehet olyan emberrel találkozni, vadonatúj vezetőket is beleértve, akik ismernék vagy elmondanák a földmozgásszerű változások rendezőelvét, stratégiai meghatározottságát, távlati céljait, megneveznék valódi kedvezményezettjeit, a cselekvés új csapásirányait, nyilvános közhelyeken túl. Martonyi egyes hűséges, szovjet neveltetésű illetve SZDSZ-es kötődésű fegyverhordozói egyik nagyköveti székből a másikba mennek, lesajnálva azokat, akiket a változások „magasabb értelme" érdekelne, miközben nyelveket nem vagy alig tudó, eddig mezőgazdasággal vagy egyéb, a diplomáciától távoli ügyekkel foglalkozó hivatalnokok is sereglenek a tárcához, magas beosztásokba is. A viszonylag jól fizetett régebbi diplomaták tanácstalanok, alulinformáltak. *Yuppie*-k kavarta ideológiamentes káosznak tetszik mindez, aminek talán az a valódi rendeltetése, hogy minden a régiben maradjon, mindennek a megváltoztatásával. Fura, de olyanok is aggódnak a jövőjükért, akiket a radikális ellenzék joggal sorol közéletünk érdem- és rendszerfüggetlen „örök elitjéhez". Vajon ez is csupán mimikri? Megtévesztendő mind a külvilágot, mind a kisszámú hazai érdeklődőt? A lényeg: eddig sem volt szuverén magyar külpolitika (diplomácia), s úgy látszik, ezután sem lesz, csak most a kaotikussága, rébuszjellege miatt eltart majd egy darab ideig, amíg koherens bírálatot lehet írni róla. Időnyerésre talán jó, s alkotói számára, meglehet, ez a legfőbb erénye és rendeltetése. Vita csak abban lehet, hogy az idei, szédítő változások előtt „jobban" nem volt, újabban pedig „rosszabbul" nincs külpolitikánk (diplomáciánk), avagy fordítva, korábban „roszszabbul" nem volt, s most „jobban" nincs.

nem bukott meg, de már nem tündököl

Miközben tehát a magyar külügyi szervezet és külkapcsolati struktúra átalakítását – legalább is egyelőre – nincs okunk másnak látni, mint handabandázásnak, a diplomáciai tevékenység miként jében valóságos cezúra érzékelhető világszerte, ami a magyar kormányzat felszínes ügybuzgalmát is részben magyarázhatja. Az Európában kikovácsolt, s a világra általa, majd Amerika által rákényszerített diplomácia, mint szellemi alkotás, sőt remekmű, kiváló elmék és súlyos személyiségek közösségi lényként kifejtett, az áldozatvállalás eszméjétől sem idegen, metafizikai igazságkeresést is magába ölelő tevékenysége a világ mai információs és kommunikációs rendszerében már túl van a fénykorán – bár valamikori megújulása nem zárható ki. A tulajdonképpeni diplomácia mélységes mélyről felbuzgó éltető forrása valahol a *horror vacui*, a létbe vetett ember atavisztikus félelme a semmitől, ami miatt az ember szokásokkal, mesékkel, stílusokkal, dalokkal, hiedelmekkel, héroszokkal, irodalommal, építményekkel, anyanyelvvel rendezi be az életét. Na meg persze viselkedési szabályokkal, amelyek talán legjobb példája a konfucianizmus végtelenül aprólékos előírásrendszere, hogy ne kelljen reggeltől estig reszketnie, hogy valahol otthon legyen, hogy valamibe kapaszkodjon. Ezek a gondosan kibélelt és a szentség vonásait, emlékeit magukon viselő otthonok, különösen, ha tényleges múltjuk és elhivatottságuk van, helyettesíthetetlenek, s átolvadva a haza fogalmává, akár életáldozatra is serkentik legjobb gyermekeiket. Mert megszűnésük, fenyegetettségük maga a horror – immár magyar szóként. Nevezzük ezeket az otthonokat entitásnak, a velük való azonosulást pedig identitásnak.[22] Azért kellenek ezek a régi, idegen szavak, mert a nemzetfogalom tényleg vado-

natúj, habár számos – romantikus és utilitárius – árnyalattal gazdagította a valahova tartozást. Mi, magyarok, bízvást maradhatunk a *hungarus* fogalomnál, amelybe visszavárhatjuk a hipermarketi liturgiával, az „ezt mind neked adom, ha leborulva imádsz engem" ígéretével tőlünk eltántorított, s kozmikus értelemben magukat a bőrükben bizonyosan rosszul – még nálunk is rosszabbul – érző, most sokszor csak más nyelven beszélő testvéreinket. Az identitás védelmére szolgáló legjobb eszköz, varázspálca pedig a szuverenitás, aminek legfontosabb megnyilvánulása az önálló politika, így a külpolitika, melyhez a diplomácia rendeltetik szolgálóleánynak.

A diplomácia „evolúciójának", most már mondhatjuk nyugodtan, hanyatlásának párhuzamos velejárója a „szuverén" nem is annyira fogalmának, mint inkább kilétének és mibenlétének egyre fokozódó megfoghatatlansága, tetten érhetetlensége, ami azzal jár, hogy nem tudjuk, milyen otthont tartogat nekünk, illetve milyet védelmez. Lényegében a francia enciklopédisták idejéig, a francia forradalomig az uralkodó volt *a* szuverén, a közösségi identitás megtestesítőjeként és oltalmazójaként is, amit a „*L'État c'est moi*"[23] elve tömény en és hitelesen kifejezett. A francia forradalom nem állt meg az emberek egyenlőségénél, mint követelésnél, hanem ugyanezt az igényt fogalmazta meg a „nemzetek" tekintetében is, s ugyanez a fikció tükröződik napjainkban is az államok „szuverén egyenlőségében", amint ez az ENSZ Alapokmányában is olvasható. Nagyjából ekkor fektették Prokrusztész-ágyba[24] az eleven, szimbolikájukban örök értékekre, szent eredetre utaló, síron túli közösségi tudatot hordozó entitásokat. Az enciklopédisták, a legnagyobb hatással talán Rousseau, szorgalmas munkával társadalomszerveződési folyamatokból *dedukáltak* fogalmakat, amelyeket aztán egyre kevésbé megfogható, de ténylegesen szuverén erők sokszor szinte tetszőleges, s csak hatalmi szempontok szerint értelmezhető módon erőltettek rá területekre, lakosságokra, államokat, szövetségi rendszereket *indukálva*.[25] A kommunikáció mai helyzetében – tekintetbe véve a parlamenttől néhány száz méterre működtetett amerikai lehallgató berendezést is – egy autentikus, tehát egyelőre képzeletbeli magyar külpolitikának (diplomáciának) mindenképpen operálnia kell a nemzetállamnak a – Magyar Szent Korona szempontjából leegyszerűsített – fogalmával. Támaszkodnia kell rá, mert enélkül most sem rövidebb, sem hosszabb távú létharcokat nem lehet vívni. Az utóbbi néhány száz év Európája kétségbeesett – ám egyben álcázott világhatalmi akaratot hordozó – kísérlet a történelem kimerevítésére. Őrületes fausti vágy egy efféle felkiáltásra: „állj meg pillanat, most boldog vagyok". Legyen vége a történelemnek. Legyen minden kiszámítható, hadd koncentráljunk csakis a fogyasztásra. Ennek jegyében történik a határok kimerevítése is, a határok megváltoztathatatlanságának egyszerre komolyan vett, s szinte naponta megsértett elve, vagy inkább fikciója, amelyet csak velünk, magyarokkal tartatnak be skrupulózusan. Mi több, Magyarország élen áll a határmódosítás lehetősége miatt aggódó államok között. (Igaz persze, hogy sokan csonka hazánkat is szívesen tovább csonkítanák.) Erre hivatkozva, képzelt történelmi, vérségi, etni-

„Az aprólékos alkalmassági szempontoknak való megfeleltetés igényének rövid korszaka után, (…) lényegében ott tartunk, hogy akárki lehet diplomata, ez is egy szakma, vagy – ahogy hazánkban látjuk manapság – már a szakmaiság igénye is kimúlt. Lehetőleg nem nagyon magas intellektusú végrehajtók kerestetnek."

kai, nyelvi alapon, haszonelvű érvekkel lehetett szent ihletettségű egységeket széttrancsírozni, élveboncolni. Ennek a törekvésnek kitüntetett célpontja volt hazánk, s ma is az. A *panta rhei*[26] elvén azonban sem Brüsszel, sem a Bilderberg-csoport[27] nem tud változtatni. A történelem földi kormányát időről időre átveszik a mindenkori jobbak, vagyis a mindenkori arisztokrácia, a hit és az áldozat megtestesítői, akik nem a hatalom ízének öncélú élvezői. Persze kínos az emberélet mértékéből akár gondolatban is kilépni, de a mi szempontunkból a lényeg mégiscsak az, hogy a történelem elleni erőszak nem tarthat örök időkig.

„(…) azt, hogy nekünk, magyaroknak mi előnyös, most nem mi döntjük el."

Hol van már most a mi (vagyis a Szent Korona országa, íratlan alkotmányával) szuverenitásunk? A valóságos magyar érdek sajnos nagyon távol esik a szuverénként működő és a közvélemény által alig ismert világakaratok fókuszától, hiába próbáltunk sokan mást hinni. Diplomáciánk mai környezetében a szuverenitás *fikciója* jellemzi partnereink többségét és hazánk hivatalosságait is. Pedig magunkra valamit is adó entitásként még a Pilinszky által megsejtett „kihűlt világban", a vaskorban is van létjogosultsága egy igazi diplomáciának, mint lelki vackunk védelmezőjének. Mert ennek a megroggyant világszervező elemnek, amit diplomáciának neveznek (a szakirodalom egy része már csak virtuális diplomáciának), még itt is, most is lehet hivatása. Az entitás szempontjából is, és a világ szempontjából is: érdekérvényesítő eszközként, illetve immunrendszerként.

A valóságos hatalmat, igazi, érvényesíthető akaratot, olykor fenyegetést tartalmazó, komolyan veendő, kétrét hajtott díszes okirat, vagyis a *diploma* hordozói és használói, a tekintélyes és befolyásos diplomaták világából az utóbbi félszáz évben végképp kiveszett a műveltség, az igazi intellektuális kíváncsiság. A diplomácia az utolsó sziget volt, ahol a *stallum* határozta meg az embert, és nem fordítva. „A követ úr megérkezett!" mondat ugyanolyan súlyú volt, mint hogy „a gróf úr megérkezett". Nagyjából mindegy volt, hogy származásilag ki az illető. Kimondatlanul benne volt a diplomatához való viszonyban, hogy szelekciója nem teljesen emberi szempontok szerint történt. Valahogy úgy, ahogy a papoké vagy akár az apostoloké, akik szintén küldöttek. (Senki nem tudja megmagyarázni, hogy miért Péter lett az első pápa, holott háromszor megtagadta Jézust, s mégis alkalmas volt feladatára.) Az aprólékos alkalmassági szempontoknak való megfeleltetés igényének rövid korszaka után, amelyben szükségképpen létrejöhetett már a kontraszelekció, lényegében ott tartunk, hogy akárki lehet diplomata, ez is egy szakma, vagy – ahogy hazánkban látjuk manapság – már a szakmaiság igénye is kimúlt. Lehetőleg nem nagyon magas intellektusú végrehajtók kerestetnek. Az uralkodó személyes képviselőjeként fellépő követek, diplomaták ideje után, amikor még bevallottan nem volt szükséges az alkalmasság részletes bizonyítása, ami valahol nagyon imponáló és szent (az apostol sosem lehet kontraszelektált), a Vesztfáliai Béke, a Német-Római Birodalom apró fejedelemségekre, entitásokra történt szétesése (1648) hozta el annak a diplomáciának a „fejlődését" (a sok apró szuverén entitás remek televénynek bizonyult) és tündöklését, amely eredetileg eseti és szükség szerinti volt, később azonban „kötelezővé" vált, és bürokratizálódott változatban rátelepedett a nemzetközi életre, unatkozó és sokszor megcsömörlött hivatalnok-diplomaták százezreivel. Amikor például egy baloldali kormányunk takarékossági okokból képviseletek tucatjait óhajtotta megszüntetni, még Kovács László külügyminiszter is azt vetette ellen, hogy ennek „borzalmas üzenete volna", nem elsősorban azt, hogy ténylegesen hiányoznának. Pedig a diplomáciának tényleg volna, még

ma is volna egyszerűen körülírható feladata az egyes entitások szempontjából: *folyamatos építkezéssel, háttérmunkával elérni, hogy a nemzetközi élet szereplőinek magatartása számukra előnyös, de legalábbis ne kedvezőtlen legyen.* Ehhez kiváltságok, előjogok, a titkolódzás, a kölcsönös megtévesztés (rejtjeltáviratok, futárposta stb.), a „képmutatás" legitim módszerei állnak rendelkezésre. Csakhogy azt, hogy nekünk, magyaroknak mi előnyös, most nem mi döntjük el. Ehhez a szuverén entitások világos körülhatárolhatósága kellene, itt és idegenben. Azok az arisztokratikus előjogok, a pompás ellátmány, amelyek a *stallum*hoz, a rejtélyes (objektíve nem feltétlenül indokolható) kiválasztáshoz kötődtek, ma az idegen vagy ismeretlen érdeket modernül kiszolgáló, jobb esetben rutinba süllyedő, a magyar sors iránt közönyös, a műveltségeszmény iránt érzéketlen senkiháziakat, a világkormány akaratának menedzser-szellemű végrehajtóit is megilletik (legalábbis *mutatis mutandis*). A műveltségeszménynek másutt is leáldozott, de a saját érdek nem-ismeretében a magyar diplomáciai kar élen járó, a szomszédos országok, államalakulatok diplomáciájához képest is.

Pedig a diplomáciának még ma is, most is lehet például egy igen „humánus" szerepe,[28] amelyet mint a világ „immunrendszerét", háborúhelyettesítőjét lehet megragadni. Csakhogy a háborúzás, a katonalét, a férfias áldozatvállalás (még ha a cél sokszor ott is ördögi, vagy szentsége több mint kérdőjeles) – örök értéket szimbólumként és megragadhatóan kifejező entitások hiányában – magasabb rendű. Sőt a diplomácia – noha minden tiszteletünk iránta! – a degenerálódás kísérő jelenségeként is leírható. A katonai ceremóniáknak, akár egy augusztus 20-ai zászlófelvonásnak több közük lehet az isteniséghez, mint az ízeire foszló diplomáciai protokollnak, amelynek alapos szabályozottsága eredetileg – rituális aktusaival – mindenki által tiszteletben tartott ősi esemény ismétlését, általánosan elismert elv megerősítését, az időből való kiragadottságot, ezáltal szentséget, legalábbis a becsület uralmát volt hivatott érzékeltetni, persze egyre képmutatóbb módon. A szoros értelemben vett katonai erkölcs, a férfias áldozatvállalás (most nem beszélve a haditechnika és az emberéletek korrupt, világhatalmi felhasználásáról) fölötte áll az egyre inkább sunyivá, álságossá váló, a „ki kit képvisel" kérdésében még a katonáknál is tanácstalanabb diplomáciai környezetnél. Mivel harcról, vagyis életáldozatról, avagy ennek lehetőségéről van szó, ezért ott legalábbis az egyéni erkölcsi alapzat hitelesebb, s ezáltal a „rendszer" potencialitásában egészségesebb. A diplomaták ifjú generációja minden pénteken farmerben megy a munkahelyére, miközben több száz éve kialakult, immár anakronisztikus körmondattal indítja és zárja szóbeli jegyzékeit.[29]

Mindeközben a diplomáciai érzék, vagyis lényegében az empátia és a türelem az ember veleszületett tulajdonsága. Csöpp gyermekek is képesek a kellő pillanatban és megfelelő érzelmi ráhatással lecsillapítani veszekedő szüleiket. Ha ehhez felnőttes előrelátás, tapasztalat, világismeret, színészi képesség járul (tényleges világi erő attribútumaiként), no meg bonyolult és elfogadtatott szabály- és intézményrendszer ismerete, szinte egyben is van a diplomácia. A „fejlődés" bizonyos fokozatain óhatatlanul előtérbe kerül a többes személyiség, a skizofrénia és a jellemzavar kontextusa, ami foglalkozási ártalom, vagy különös adottság. Talán ezért is kell megfizetni az egyéni jellegüktől megfosztott diplomatákat, mint egykor a kasztrált énekeseket. A szakmailag legkiválóbb, ellenérdekű csúcsdiplomaták elvben akár helyet is cserélhetnének, ha eltekintünk a jellem és a hazaszeretet szempontjától. Mindenesetre mélyen emberi érzékről, a társadalmi lét vala-

„(…) a diplomáciai érzék, vagyis lényegében az empátia és a türelem az ember veleszületett tulajdonsága."

milyen formában mindig szükséges velejárójáról van szó, amelyről az emberi társadalom soha nem mondhat le teljes mértékben. Ez az érzék nyilván akkor is megvolt, amikor még nem volt szükség diplomáciára, mert a közösség isteni eredetének tudata és egységessége (a politika születése előtt) nem tette szükségessé.

Napjainkban is így van ez, amikor a diplomácia még nem bukott meg, de már nem tündököl, hiszen végképp nincs adott szó, nincs titok, vagy legalábbis minden titkunkról, tervünkről feltételezni kell, hogy esetleg mások is tudják már. Amikor legfeljebb sejtjük, hogy földi értelemben ki a szuverén, amikor gyakran csak utólag tudjuk meg, hogy ki kinek dolgozott, mégpedig végletes értelemben. Hiszen a diplomáciának mindig kísérője volt a kémkedés és az árulás, mint a ragadozóknak a dögevők, de korábban mégiscsak kontrollálható mértékben, s egy lovagias, a „ki kicsoda" kérdését alapjában véve megválaszolni képes környezetben. Megmarad azonban az emberi, társadalmi szükséglet, hogy családunk, közösségünk, entitásunk, hazánk fennmaradása (vagyis növekedése, erősödése) érdekében szép szóval, vonzerővel, rábeszéléssel, ravaszsággal, fenyegetéssel, zsarolással rávegyük az idegen hatalmakat (a szó legszélesebb értelmében) a nekünk legelőnyösebb vagy legkevésbé hátrányos döntéshozatalra, viselkedésre. Ilyen értelemben és összefoglaló fogalomként a diplomácia „örök" és tényleges. Ezért nem helyes a diplomáciát ma sem „virtuális diplomáciának" nevezni. A diplomáciai tevékenység mint fentebb vázolt törekvés és igény eszményi állapotában tényleges, folyamatos – nem pedig virtuális –, eredményközpontú emberi munka. Ami virtuális, az a mai kommunikációs és informatikai rendszerekben burjánzó információ és a vele bensőségesen összefüggő dezinformáció világa. De ezt a nehezen áttekinthető teret is lehet tényleges érdekek előmozdítására használni.

MIT KEZDJÜNK VELE?

Adódik mármost, hogy akit manapság kísért a vágy, hogy érdemben magyar diplomatává legyen, számolnia kell a fent vázolt problematikával, ha nem is ért teljesen egyet a jelen írással. Az euroatlanti világban a hagyományos érdekérvényesítő diplomácia már csak részlegesen, s leginkább nagyhatalmak, kisebb részben valamiféle formális önállósághoz vadócul ragaszkodó entitások esetében, mint amilyen Svájc,[30] fedezhető fel, s nyílt titok: az amerikai elnök sem lehetne pozíciójában a világ vezető bankárcsaládjainak egyetértése nélkül. A diplomácia mint a síron túli hivatáshoz is köthető igazságkeresés eszköze végleg kiszorult a fehér ember ostromlott, düledező világából, s megváltozott formában a sokáig „fejlődőnek" és „harmadiknak" nevezett világ érdemi, meghatározó részvételével éledhet újjá.[31] Ennyiben is indokolt a „keleti nyitás". Paradoxon ez, hiszen az „egyenlő" entitások (amelyek nélkül a diplomácia sem lett volna elterjeszthető világszerte), az enciklopédisták által elméletileg megalapozott mesterséges (nemzet)államok Afrikában, Ázsiában, Dél-Amerikában nagymértékben a Nyugat exporttermékei. Intézményes és tartós diplomáciai tevékenységet törzsfőnökökkel vagy ázsiai hadurakkal mégsem lehetett volna folytatni, vonalzóval meghúzott határvonalú országokra más földrészeken – a gyarmatok múltával – már csak, mint a diplomácia alanyaira is szükség volt. Európában talán csak a Magyar Királyság utódállamai, Ukrajnát is beleértve mesterségesek végletesen, s hordják ezért magukban kozmikus és gyakorlati értelemben is vehető végzetüket. A valódi szakralitástól meg nem fosztott távoli népek – habár az állam, a határ ott is a politikai, katonai stabilitás tényezője – identitásukat lelki értelemben nem kapcsolják olyan görcsösen a nekik kiváltképp újdonsült nemzetállami szervezethez,[32] mint például a Magyarországból kiszakadt Szlovákia.

Noha véres harcokat vívhatnak határok ürügyén, a történések igazi mélyén hit, vallás, önfeláldozás, örök értékek földi szimbolikája áll. Zsigereikben hordják azt a tudást, hogy minden emberi változó, s – Európával ellentétben – nincs igazi, immanens igényük a történelem határvonalakkal történő végleges kimerevítésére.[33] Valódi keleti nyitásra kell készülni, olyan kapcsolatrendszerre, amelyben a keleti ember a diplomácia európai jellegű formalizált világát valamennyire magához hasonítja (Kínában például még a kézfogást, mint kötelező üdvözlést is csak a közelmúltban szokták meg), s újra beleviszi a szakralitást, a becsületet, s egyben az erő tiszteletét, a puhányság elvi elutasítását is. *Naturam expellas furca, tamen usque recurret.*[34] Ez nekünk, magyaroknak sem lesz könnyű,[35] idegen világokat bensőségesen ismerők, s egyben a magyarságukat megélők serege kívántatik hozzá; évtizedekig tartó, de nem *show*-jellegű kapcsolatépítés, nagyfokú tudatosság és empátia. Amíg a nyugati világ még megtartja körvonalait, s valamiféle önálló cselekvés lehetősége adatik nekünk vagy ilyet kiharcolunk, egyidejűleg igyekezni kell a tényleges hatalmi központok mibenlétét feltárni, s hozzájuk – kevésbé a fiktíven szuverén vagy idegen akaratot közvetítő nemzetközi jogi alanyok iránt – diplomáciailag is viszonyulni, a valódi hírszerzés[36] eszközeit is használva.[37] Ilyen felfogás meghonosítására, efféle testületi szellem kialakítására a jelenlegi személyi összetétel és a nyilvános kormányzati tervek ismeretében nincs lehetőség, készülődni csak árnyékdiplomácia keretében lehet, ezt viszont kell is: magát komolyan vevő és mások által komolyan vehető diplomácia kívántatik. Olyan, amely történelmi értelemben emelkedni vágyó közösség eszköze, bármennyire is elvehetné a kedvünket a körülöttünk tapasztalt „komplex interdependencia", a „külügyminisztériumok Internacionáléja". A posztmodern diplomáciai tevékenység a felszínen látszhat akár gazdaságközpontúnak is, ám az őt megalapozó, nemzetstratégiára épített külpolitika tényleges fókuszának másutt kell lennie.[38] A magyar üdvtörténet útját fürkésző szemek előtt ilyen irányból pislákol fároszi fény. Az érdemi cselekvés ideje is bizonyosan eljön, ha a *hungarus* eszmének valaha is volt valami magasztos rendeltetése vagy eredete.

„(…) államiságunk lényege nem lehet a kényelmes emberi életért folyó versenyfutás."

Jegyzetek

[1] Molnár Tamás: *A hatalom két arca: politikum és szentség.* Budapest, 1992, Európa, 31. o. (Mezei Balázs fordítása)

[2] Bíró Lajos: Az úgynevezett rendszerváltozás szabadkőműves titkai. *Magyar Hüperión* (Budapest) I. évf. (2013) 3. sz. (november–január) 366–371. o.

[3] Az SZDSZ elődje.

[4] 1994–98.

[5] Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord (1754–1838) köpönyegforgatásáról nevezetes, korrupt, ám rendkívül eredményes diplomata. Külügyminiszter és miniszterelnök is volt.

[6] Maurice Paléologue (1859–1944) francia diplomata, többek között szentpétervári követ (1914–1917). *A cár országa a Nagy Háborúban* címmel magyarul is megjelent (Genius Kiadó), jelentős forrásértékű művében a bolsevik forradalom előzményeit írta meg, igazi bennfentesként.

[7] Andrej Razumovszkij herceg, a cár bécsi követe, Beethoven egyik mecénása (az ő nevét őrzik az Opus 59-es „Razumovszkij-kvartettek"). A napóleoni háborúkat lezáró Bécsi Kongresszus (1815) egyik fontos szereplője.

[8] Ray Bradbury (1920–2012) „Mennydörgő robaj" című sci-fi novellájában egy időutazás során eltaposott pillangó miatt megváltozik az Egyesült Államok politikája. Ez a mű tette híressé a káoszelméletből ismert összefüggést, amely szerint kezdeti feltételek apró változásai, véletlenszerű folyamatok pozitív visszacsatolása révén, nagymértékben megváltoztathatják a rendszer hosszú távú működését.

[9] Élt 1926-tól 2012-ig. (Nyitott volt a liberális világ iránt, de mint entellektüel a nemzetfogalmat és az érdekérvényesítést a helyén tudta kezelni.)

[10] 1990–93.

[11] 1990–94-ben külügyminiszter.

[12] Most e silányabb érc idejébe betört a gonoszság / mind, sebesen; menekül hűség, jog, tiszta szemérem; / és a helyükbe a csel s a ravasz szív száll, a csalárdság / és az erőszak, a birtoklás vétekteli vágya." Publius Ovidius Naso: *Átváltozások*. Első könyv. A világ négy korszaka című rész. (Devecseri Gábor fordítása)

[13] 1993–94.

[14] 'Emberi állat'. A regény címe magyar fordításban: *Állat az emberben*.

[15] Agrément: a fogadó ország beleegyezése a nagykövet kinevezésébe.

[16] Szándékosan nem fordítom a bevett „együgyűség" szóval, habár eredetileg ez utóbbi is dicsérő tartalmú.

[17] F. G. konzul: Trianon Szlovákiát is sújtja. Interjú a Bumm.sk hírportálon, 2011. február 9.

[18] 'Kispolitika', vagyis az állam, a védendő entitás létezése, tekintélye, biztonsága szempontjából nem elsődleges érdekek érvényesítése.

[19] 'Nagypolitika', vagyis az állam, a védendő entitás létérdekei szempontjából elsődleges érdekek érvényesítése.

[20] 2011 első félévében.

[21] A V4-csoport és a Közép-európai Kezdeményezés (KEK) részben egyidejű magyar elnöksége 2013–14-ben.

[22] „A mindörökre ismeretlen / végül is így lesz otthonos. / Mint hervadás az őszi lombot, / a pusztulás bebalzsamoz." Pilinszky János: *Kihűlt világ.*

[23] 'Az állam én vagyok'. (XIV. Lajos híres kijelentése)

[24] Prokrusztész a görög mitológiában Poszeidón tengeristen fia. Áldozatait az ágyába fektette, és megkínozta: ha áldozata magas volt és kilógott az ágyból, akkor levágott belőle, ha pedig alacsony volt, akkor addig nyújtotta, míg az ággyal azonos hosszúságú nem lett. Senki nem illett bele pontosan, mivel titokban két ágya volt.

[25] A felvilágosodás-kori köztársaság- és államfogalomhoz képest Platón állama akár „fasisztának" is minősülhetne.

[26] 'Minden folyik' (minden változik).

[27] Befolyásos személyekből álló zártkörű társaság, amelyet a világpolitika meghatározó tényezőjének tartanak. 1954 óta ülésezik.

[28] Szigorúan emberjogi értelemben.

[29] A szóbeli jegyzék írásbeli forma, a külképviseletek és a külügyminisztériumok hivatalos üzenetváltásainak egyik leggyakoribb módja (angolul *verbal note*, franciául *note verbale*).

[30] Bár a tényleges aranyfedezet megszüntetése, a banktitok lazítása vagy a Swissair szomorú sorsa ott is a világkormány kíméletlen és eredményes nyomásgyakorlására vall.

[31] Persze a technika és a becstelenség hasonlóképpen jelen van, ám korunk feladatának (a technicitásnak az ösztön uralma alól a szellem uralma alá helyezése) teljesítésében – úgy tetszik – egyelőre nemigen lehet más társunk, s ehhez egy titokzatos metamorfózison átesett diplomácia is szükségeltetik majd.

[32] Sokatmondóan tanúsítják ezt az „Arab tavasz" fejleményei.

[33] Az EU, de még Schengen sem szüntette meg a határok véresen komoly jelentőségét, amit Skócia illetve Katalónia esete is fényesen bizonyít.

[34] Lat. 'A természet visszatér, ha vasvillával űzöd is el'. *Horatius episztoláiból*: I. 10. 24.

[35] De hát azt feltételezzük, hogy létezni akarunk, noha létezni nehéz.

[36] Tényleges eredménytelenségét látva egyszerű állampolgár számára is adódik a feltételezés, hogy hírszerzéssel is csak formálisan rendelkezünk, a diplomácia segéderejeként pedig végképp nem, hanem leginkább talán az effajta rendeltetésű idegen intézményekkel való együttműködés szerveként.

[37] Dollármilliárdost tettetve talán nemigen, takarítónőként talán igen.

[38] „(…) a modern társadalom, elszakadva az eleven, kozmikus gyökerektől, az egyéni akarat eredményeként értelmeződik. Az egyének [s tegyük hozzá: az államok *(A szerző)*] közötti nézeteltérések elkerülésére nem a kozmikus rendben gyökerező törvények szolgálnak, hanem időbeli érdekekre alapozott, egyének és társadalmi csoportok által megkötött szerződések, amelyek érvényét egyedül az biztosítja, hogy – vannak." Molnár Tamás: i. m. 75. o.